

تاریخ، فرهنگ و تمدن ایران در دورهٔ

آریاها و مادها

تألیف و گردآوری

عباس قدیانی

تهران ۱۳۸۴

قدیانی، عباس، ۱۳۴۲ -

تاریخ، فرهنگ و تمدن ایران در دوره آریاها و مادها / تألیف و گردآوری عباس
قدیانی. - تهران: فرهنگ مکتوب، ۱۳۸۴.

[۳۸۱] ص.: مصور.

ISBN 964 - 95966 - 0 - 7: ۳۸۰۰۰ ریال

فهرست نویسی بر اساس اطلاعات فیبا.

کتابنامه: ص. [۳۸۱]؛ همچنین به صورت زیر نویس.

۱. ایران -- تاریخ -- آریاییان، ۲۰۰ - ۷۰۵ ق.م. ۲. ایران -- تاریخ -- ماد، ۷۰۵ -

۵۵۸ ق.م. الف. عنوان.

۹۵۵/۰۱۲۳

ت ۲ ۳۷۴ ق/ ۱۹۷ DSR

۴۰۳۵۷ - ۸۳م

کتابخانه ملی ایران

انتشارات فرهنگ مکتوب

تهران - صندوق پستی ۳۴۳۳ - ۱۹۳۹۵

تاریخ، فرهنگ و تمدن ایران در دوره آریاها و مادها

تألیف و گردآوری، عباس قدیانی

چاپ اول: ۱۳۸۴

تیراژ: ۱۵۰۰ نسخه

حروفچینی: گنجینه

لیتوگرافی: اسپادانا

چاپ: کامران

همه حقوق محفوظ است.

شابک ۷ - ۰ - ۹۵۹۶۶ - ۹۶۴ - 964 - 95966 - 0 - 7

۳۸۰۰ تومان

فهرست

پیشگفتار ۱۷

فصل اول - نگاهی به سرزمین ایران ۱۹

دوران زندگی بشر و دوران‌های زمین‌شناسی ۱۹

ایران در دوره جمع‌آوری غذا ۲۲

ایران در دوره پارینه سنگی قدیم ۲۴

ایران در دوره پارینه سنگی میانه ۲۵

ایران در دوره پارینه سنگی جدید ۲۶

ایران در دوره فراپارینه سنگی ۲۶

ایران در دوره نوسنگی ۲۸

ایران در دوره گردآوری خوراک ۲۹

مشخصات فلات ایران در عهد قدیم و جدید ۳۰

منطقه‌بندی ناهمواری‌ها ۳۴

دشت‌ها و بیابان‌ها ۳۶

مناطق آب و هوایی ۳۶

آبهای روان ۴۲

فصل دوم - ایران مرکز تمدن ۴۵

تمدن چشمه‌علی ۴۸

تمدن حصار ۴۹

۵۰	تمدن جنوب و جنوب غربی
۵۱	گنج دره
۵۲	تپه یحیی
۵۳	تپه حسنلو
۵۵	شهر سوخته سیستان
۵۵	دشت لوت
۵۶	دشت قزوین
۵۶	زیویه
۵۷	مارلیک
۵۸	غار بیستون
۵۹	غار کمریند و غار هاتو
۵۹	تپه آسیاب
۶۰	تپه گوران
۶۰	تپه گنج دره
۶۱	تپه علی کش
۶۵	تپه حاجی فیروز
۶۶	تپه سنگ چخماق
۶۷	تپه زاغه
۷۰	جغرافیای بین النهرین
۷۴	ساکنان قدیم ایران قبل از ورود آریائیان

۸۳	فصل سوم - آریاها و پادشاهان داستانی
۸۳	جغرافیای تاریخی ایران باستان
۸۴	عصر ودایی
۸۷	نام برخی از قبایل آریایی در کتاب ودا
۸۸	آیین زندگی در عصر ودایی
۸۹	هجوم آریاها به هند

۹۰	زناشویی و عروسی
۹۱	عصر اوستایی
۹۱	زرتشت
۹۳	اوستا
۹۵	آیین اوستایی
۹۶	مقایسه‌ی آیین اوستایی باودائی
۹۸	خانواده و حکومت در اوستا
۹۹	طبقات
۹۹	افسانه‌ی آفرینش
۱۰۳	هوشنگ
۱۰۴	تهمورث
۱۰۶	جمشید
۱۰۹	ضحاک
۱۱۱	فریدون
۱۱۳	منوچهر
۱۱۴	نودر
۱۱۵	زاب
۱۱۵	گرشاسب
۱۱۶	کیانیان
۱۱۶	فرکیانی
۱۱۷	کیقباد
۱۱۸	کیکاوس
۱۲۰	سیاوش
۱۲۲	کیخسرو
۱۲۵	خاندان اسپه
۱۲۵	لهراسب
۱۲۷	گشتاسب

۱۲۹	 بهمن
۱۳۰	 همای
۱۳۱	 داراب
۱۳۲	 دارا
۱۳۳	 اسکندر
۱۳۳	 مدت سلطنت پادشاهان کیان
۱۳۴	 کیانیان و هخامنشیان
۱۳۵	 پهلوانان داستانی
۱۳۵	 ۱- پهلوانان سیستان
۱۳۵	 گرشاسب
۱۳۶	 نریمان
۱۳۶	 سام
۱۳۶	 زال
۱۳۷	 رستم
۱۳۸	 ۲- کاهو و فرزندان او
۱۳۸	 قارن
۱۳۹	 ۳- پهلوانان اشکانی
۱۳۹	 ۴- نوذریان
۱۴۰	 ورود آریاها
۱۴۲	 آریاهای ایرانی
۱۴۳	 زندگی آریایی‌ها
۱۴۳	 تمدن اقوام آریایی
۱۴۵	 مذهب و معتقدات
۱۵۰	 خانواده و حکومت
۱۵۱	 زبان - خط
۱۵۲	 موسیقی

فصل چهارم - بین‌النهرین و تمدن‌های باستانی	۱۵۵
پیش از تاریخ در بین‌النهرین سفلی	۱۵۵
بین‌النهرین علیا در دوره ماقبل عبید	۱۵۶
دوره العبید	۱۵۶
مسکن و وسائل کار	۱۵۸
سفال‌سازی	۱۵۸
مقابر	۱۵۹
فلزکاری	۱۶۰
دوره اوروک	۱۶۰
معماری	۱۶۲
پیدایش خط	۱۶۲
اختراع مهر	۱۶۳
سفال‌سازی	۱۶۵
لوازم سنگی	۱۶۵
دوره جمدت نصر	۱۶۵
مسکن	۱۶۶
وسیله حمل و نقل	۱۶۷
لوازم کار و فلزکاری	۱۶۸
سفال‌سازی	۱۶۸
آثار سنگی	۱۷۰
خط	۱۷۰
بین‌النهرین	۱۷۱
کلدانیان	۱۷۲
سومر و اکد	۱۷۴
تمدن باستانی در سومر	۱۸۰
کشاورزی	۱۸۰
معماری	۱۸۱

۱۸۳.....	حجاری
۱۸۴.....	بازرگانی
۱۸۶.....	اقتصاد و مالیات
۱۸۶.....	امیر شهر
۱۸۷.....	معبد و دربار
۱۸۷.....	ارتش
۱۸۸.....	تجدید حیات سومر
۱۸۹.....	سلسله سوم اور
۱۹۰.....	جانشینان اورنامو
۱۹۱.....	سقوط دولت اور
۱۹۳.....	شهر اور
۱۹۵.....	قانون گذاری
۱۹۹.....	مذهب
۱۹۹.....	اقتصاد سومر
۲۰۱.....	تقویم و جشن های محلی
۲۰۲.....	سلسله های ایسین و لارسا
۲۰۴.....	سلسله های نیسین
۲۰۴.....	تمدن سومری
۲۰۵.....	دولت بابل
۲۰۶.....	حمورابی
۲۰۸.....	پاش ها
۲۰۸.....	بازی ها
۲۰۹.....	گوتی ها Gutians
۲۱۲.....	تمدن گوتی ها
۲۱۳.....	مذهب بابل
۲۱۶.....	ماردوخ (مردوک) خدای بابل MARDUK
۲۱۸.....	معبد و کاهن

۲۱۸	آشور
۲۲۰	آشور قدیم
۲۲۱	آشور میانه
۲۲۱	آشور جدید
۲۲۲	تمدن آشور در هزارهٔ دوم
۲۲۲	سکنه
۲۲۳	حکومت و پادشاه
۲۲۴	مأمورین عالی رتبه
۲۲۵	ارتش
۲۲۶	قانون‌گذاری
۲۲۷	وضعیت اجتماعی زنان در آشور قدیم
۲۲۹	مالکیت وارث
۲۳۰	ادبیات و هنر
۲۳۲	مذهب آشور
۲۴۰	عیلام در دورهٔ تاریخی
۲۴۱	حدود عیلام
۲۴۴	صنایع فلزی عیلام
۲۴۴	مهر سازی
۲۴۵	موسیقی
۲۴۶	ساخت مجسمه‌های غیر فلزی
۲۴۶	سفال‌گری
۲۴۶	هنرهای دیگر
۲۴۷	قانون
۲۴۸	ریاضیات
۲۴۹	زندگی در ایلام
۲۵۰	مذهب عیلام
۲۵۱	آرامگاه

۲۵۸	زیگورات
۲۵۸	زیگورات چغازنبیل
۲۶۸	تفاوت زیگورات چغازنبیل با زیگورات های دیگر عراق عرب
۲۶۹	آثار باستانی هفت تپه
۲۷۱	آرامگاه تپتی آهار و معبد خصوصی
۲۷۲	آرامگاه ها
۲۷۳	آثار به دست آمده
۲۷۵	پادشاهان عیلام
۲۷۵	اونتاش گال (۱۲۶۵-۱۲۴۵ ق.م.)
۲۷۵	شوتروک ناخونته اول (۱۲۰۷-۱۱۷۱ ق.م.)
۲۷۶	شیلهک این شوشیناک (۱۱۶۵-۱۱۵۱ ق.م.)
۲۷۶	شوتروک ناخونته دوم (۷۱۷-۶۹۹ ق.م.)
۲۷۶	هالوشو (۶۹۳-۶۹۹ ق.م.)
۲۷۷	کودور ناخونته (۶۹۳-۶۹۲ ق.م.)
۲۷۷	هوبان ایمننا (۶۸۸-۶۸۶ ق.م.)
۲۷۷	خومبان ایگاش (۶۷۴-۶۷۴ ق.م.)
۲۷۸	اورتاکو (۶۶۸-۶۶۸ ق.م.)
۲۷۸	اوممان (۶۶۸-۶۴۰ ق.م.)
۲۷۸	هوبان هالتاش سوم (۶۴۰-۶۳۹ ق.م.)

فصل پنجم - لولوثیان، کاسی ها، سکاها، کمیریان، اورارتوها، منائی ها،

هیتی ها، هوری ها، میتانی ها و آرامی ها

۲۸۱	لولوثیان
۲۸۲	تمدن لولوها
۲۸۳	کاسی
۲۸۴	پادشاهان کاسی
۲۸۵	سکاها

۲۹۰	 مراسم تدفین
۲۹۳	 عادات و رسوم سکاها
۲۹۵	 برخی از اقوام معروف سکاها:
۲۹۵	 ۱- سرمت‌ها Sarmates
۲۹۵	 ۲- ماساژت‌ها Massagetes
۲۹۶	 ۳- ساک‌ها یا اسکایی‌ها
۲۹۶	 جنگ داریوش با سکاها
۲۹۸	 پادشاهان سکایی
۳۰۲	 آرگیشتی Argishti
۳۰۳	 تمدن اورارتو
۳۰۴	 منائی‌ها
۳۰۶	 هیتی‌ها یا هیت‌ها
۳۰۷	 تمدن هیتی
۳۰۷	 پادشاه و جامعه
۳۱۱	 ارتش
۳۱۲	 بازرگانی و اقتصاد
۳۱۴	 قوانین و حقوق
۳۱۷	 مذهب
۳۱۸	 هنر و ادبیات
۳۲۱	 سورباری‌ها و هوری‌ها
۳۲۱	 میتانی‌ها
۳۲۲	 آرامی‌ها
۳۲۵	 فصل ششم - ماد
۳۲۵	 سرزمین ماد
۳۳۱	 حدود کشور ماد
۳۳۱	 الف. ماد آتروپاتن (تروپاتگان)

۳۳۱	از رود ارس تا جبال آورین داغ و قره‌داغ.
۳۳۲	درهٔ رود قره‌سو (شعبهٔ جنوبی ارس).
۳۳۲	ناحیهٔ دریاچه ارومیه و رودهایی که در آن دریاچه می‌ریزند
۳۳۳	درهٔ رود قزل‌اوزن (سفیدرود) و شعبه‌های آن
۳۳۳	بخش علیای رود زاب کوچک
۳۳۴	بخش علیای رود دیاله
۳۳۵	بخش وسطای مسیر رود دیاله
۳۳۵	دره‌های بخش علیای رود کرخه
۳۳۵	ب. ماد سفلی
۳۳۵	ناحیهٔ همدان
۳۳۶	حوضهٔ دریاچهٔ «حوض سلطان»
۳۳۶	و «دریای نمک» و رودخانهٔ «بهرچای» و «قره‌سو» و «قمرود»
۳۳۷	ناحیهٔ شمالی دشت کویر
۳۳۷	ج. پارتاکنا
۳۳۷	ناحیهٔ پارتاکنا
۳۴۰	قبایل ماد
۳۴۳	بابل و ماد
۳۴۴	هگمتانه پایتخت ماد
۳۴۶	جنگ‌جویان ماد
۳۴۷	لباس و قیافهٔ ظاهری مادها
۳۴۸	مذهب مادها
۳۵۰	آموزش و پرورش
۳۵۱	خط
۳۵۲	زبان
۳۵۲	معماری
۳۵۳	منابع طبیعی
۳۵۳	صنعت

۳۵۳	آثار هنری
۳۵۵	بافندگی
۳۵۶	ورزش
۳۵۷	پادشاهان ماد (به روایت هرودوت که ۱۵۰ سال سلطنت کردند)
۳۵۷	دیاکو (۷۰۸-۶۵۵ ق.م.)
۳۵۹	فرورتیش (۶۳۳-۶۵۵ ق.م.)
۳۶۱	هووخستر (۵۸۵-۶۳۳ ق.م.)
۳۶۳	ازدیهاک (۵۸۴-۵۵۰ ق.م.)
۳۶۴	روایت هرودوت از پادشاهان ماد
۳۶۷	کیاکسارس
۳۷۰	آستیاگس
۳۷۳	مادها چگونه از بین رفتند
۳۷۴	شاهان ماد به روایت کتزیاس
۳۷۵	شهرها و اعلام جغرافیائی مادها بنابر کتیبه‌های آشوری
۳۸۱	منابع

پیشگفتار

«گرترو دبل» در تصویرهایی از ایران می‌گوید: «صدها سال پیش، هنگامی که نژاد ایرانی از باکتریای ناشناخته و جنگل‌های ترسناک هیرکانی خارج شد پس از عبور از دروازه خزر به سرزمین حاصلخیزی رسید که در شمال غرب ایران کنونی قرار داشت و بعدها ماد نامیده شد.

کسانی که با تاریخ سر و کار دارند به خوبی آگاهند که تاریخ ایران، تاریخی که ملل آن بنیان‌گذار تمدن کنونی جهان هستند قسمت عظیمی از تاریخ جهان بالاخص تاریخ جهان باستان است، تاریخی که در طول چندین هزار سال عمر خود دایم در تغییر و تحول و تکامل گردید و یونان و رُم بودند که در زمینه فرهنگ، تمدن و سیاست از ایران بهره بردند و از نظر سیاسی، شیوه کشورداری به همان نحو که در سومر و اکاد و فنیقی مرسوم بود در غرب تقلید شد و اساس زندگی سیاسی در یونان و رُم قرار گرفت.

ایرانیان و هندیان پیش از آن که در سرزمین ایران و هند سکنی گزینند با یکدیگر می‌زیستند و پس از آن که آریاهای ایرانی از هم‌نژادهای خود جدا شده و به سوی مغرب رفتند، آریاهای هندی نیز از آنجا به سوی جنوب آمده و از رود سند گذشته در سرزمین هند مسکن گزیدند و سکنه اولیه بین‌النهرین، یعنی قسمتی که دولت‌های سومر و اکاد و بابل در آن به وجود آمده بود با مقدمات تمدن آشنا بوده‌اند.

ایران دارای تاریخی چند هزار ساله است که در هزاره سوم قبل از میلاد گوتی‌ها و لولوبی‌ها در ایران حکومت کرده و به بابل و اکد یورش بردند و بر آنان ظفر یافتند و پادشاهی اکد را در بین‌النهرین برانداختند و سپس مادها روی کار آمدند و مرزهای خود را از غرب به دریای مدیترانه و از شرق تا رود سند ادامه دادند.

نگارنده در این کتاب رخدادهای تاریخی، آیین و فرهنگ و هنر، تمدن و مذهب و زندگی اجتماعی دوره آریاها و مادها را بر مبنای نوشته‌ها و کتب و منابع موجود تألیف و تدوین نموده که امید است با توجه به نواقصی که دارد مورد بهره‌مندی قرار گیرد.

عباس قدیانی